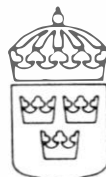

Motion till riksdagen

1988/89:U415

av Bengt Westerberg m. fl. (fp)
Säkerhetspolitik och nedrustning

Mot.
1988/89
U415-416

Mot ökad avspänning

I förra årets motion om säkerhetspolitik och nedrustning (1987/88:U401) gav folkpartiet uttryck för en viss försiktig optimism inför utvecklingen av världsläget. Det gällde då främst förhållandet mellan de båda supermakterna, vilket på kort tid undergått en väsentlig förbättring jämfört med de mycket frostiga relationerna dessförinnan under hela 1980-talet.

USAs president Ronald Reagan och den sovjetiske presidenten Michail Gorbatjov hade vid det då nyss avslutade toppmötet i december 1987 i Washington undertecknat det s.k. INF-avtalet om avskaffande av kärnvapenmissiler av kort- och medellång räckvidd. Vidare hade direktiv givits av de båda supermaktens ledarna om fortsatta ansträngningar att nå en överenskommelse om en minskning av de strategiska kärnvapnen med 50 %.

För första gången hade de två ledande kärnvapenmakterna tagit ett verkligt steg mot nedrustning och inte bara en begränsning av rustningarna. Det var dessutom fråga om ett fullständigt avskaffande av ett helt vapenslag – de landbaserade kärnvapenmissilerna med en räckvidd av mellan 500 och 5 000 kilometer, oavsett var i världen de kan finnas – förbandsplacerade eller i lager.

Det rör sig visserligen bara om en liten del av det globala kärnvapenhotet, kanske ca 2–3 %. Avtalet gäller inte heller medeldistansmissiler avfyrade från luften eller havet dvs. bl. a. kryssningsmissiler. De senare är för oss av särskilt intresse då de kan förorsaka ett nytt hot mot förtroendet för vår förmåga att hävda vår territoriella integritet.

Avtalet omfattar ett kontroll- och övervakningssystem, som hittills aldrig varit möjligt att uppnå. En hörnsten i sovjetiskt säkerhetstänkande att avvisa varje tanke på inspektion på platsen på eget territorium har övergivits av den nya sovjetiska ledningen. Det har, som redan det gångna året visats t. ex. i förhandlingarna om en konvention mot kemiska vapen, skapat väsentligt bättre förutsättningar för kommande avtal om rustningskontroll och nedrustning.

Avskaffandet av medeldistansmissilerna i Europa har åtminstone för en viss tid skapat ökad osäkerhet i de aktuella styrkeförhållandena i Europa. Kommer NATO att anse sig tvingad till en kraftig upprustning på det konventionella planet för att utjämna den nuvarande övervikten för Warszawa-pakten? Kommer behovet av ett kärnvapenskydd på lägre nivå än den strategiska att öka betydelsen och omfattningen av luft- och sjöbaserade

medeldistansmissiler? Kommer de båda pakterna att se sig tvingade till en ökad upprustning i vårt lands omedelbara närområden?

Sovjetunionen har genom INF-avtalet och andra uttalanden förklarat sig beredd att acceptera asymmetriska överenskommelser, dvs. att de ömsesidiga reduktionsåtagandena inte behöver vara exakt lika stora utan att man skall se till helhetseffekterna. De åtminstone numerärt klart ojämlika styrkeförhållandena på det konventionella planet i Centraleuropa har hittills inneburit låsningar. ”De unilaterala åtgärder som signalerades i Gorbatsjovs FN-tal i december 1988 blir, då de genomförs, ett betydelsefullt första steg i rätt riktning.”

Viktigast av allt är emellertid att klimatförändringen i stormaktsrelationerna skapat förväntningar om fortsatta och betydligt mer långtgående samtal. Detta gäller såväl överläggningarna i Genève om de strategiska kärnvapnen som förhandlingarna om ett fullständigt förbud mot kemiska vapen samt de kommande samtalen om reduktioner av de konventionella styrkorna i Centraleuropa. Denna utveckling är en absolut förutsättning för en verkligt ökad ömsesidig säkerhet i Europa.

För ett år sedan hade framsteg gjorts huvudsakligen i de bilaterala förbindelserna mellan de båda stormakterna. Under det gångna året har emellertid en oväntad och ytterst glädjande utveckling skett i en rad regionala konflikter runt om i världen. De snabbt förbättrade stormaktsrelationerna har haft en stor betydelse för detta. Det har också underlättat för Förenta Nationerna att spela en långt mer aktiv fredsskapande roll än på mycket länge i ett flertal långvariga konflikter.

FN och dess generalsekreterare Perez de Cuellar har också med sin aktiva diplomati återfört FN i centrum för konfliktlösning i världen. En plats där FN redan med FN-stadgans inledande bestämmelser naturligen hör hemma. Det är en utveckling som alla små och medelstora stater runt om i världen har anledning att med största tillfredsställelse understödja. Än mer glädjande är att stormakterna säger sig dela denna uppfattning, vilket bl.a. kom till klart uttryck i Gorbatsjovs tal inför FNs generalförsamling den 7 december 1988. Beslutet att honorera FNs fredsskapande aktiviteter med Nobels fredspris 1988 understryker också den viktiga process som pågår.

För Sverige som alliansfri nation är det synnerligen viktigt att värna om och att stärka såväl folkrättens principer som Förenta Nationerna. Att vinna allmän och internationell respekt för att konflikter skall lösas med fredliga medel är ett av de mest väsentliga bidragen till mänsklighetens överlevnad. Det är därför viktigt att Sverige även fortsättningsvis aktivt arbetar för att ytterligare öka respekten för och att stärka Förenta Nationernas fredsbevarande roll och möjligheter. Det är av stort värde att alla stater har möjlighet att göra sin stämma hörd och kunna påverka förhållanden av ömsesidigt intresse. Det innebär inte att det inte finns frågor där bilaterala uppgörelser mellan supermakterna är naturliga och kanske den enda framkomliga vägen för att stärka världsfreden.

Sverige bör ta initiativ till att inom FN söka utveckla nya och redan beprövade vägar till fredliga lösningar av internationella konflikter. Det gäller inte minst arbetet med att ge FN ett ökat ansvar för efterlevnaden av konventioner och åtaganden på nedrustningsområdet. FNs befogenheter att

verifiera efterlevnaden bör stärkas. FN har dessutom en särställning i avkolonialiseringsprocesser som t. ex. i nu aktuella Namibia och Västsahara, där det gäller att medverka i tillkomsten av en ny och demokratisk samhällsordning. Den centrala roll som FN under senare tid kunnat spela i strävan att lösa regionala konflikter inger förhoppningar. Sverige bör på allt sätt understödja denna utveckling. FN borde i växande utsträckning kunna medverka i att staga upp nya eller vacklande demokratier genom att övervaka allmänna och fria val.

Medling och skiljedom bör vidare bli regel för att lösa mellanstatliga konflikter. Respekten för Internationella Domstolen i Haag bör stärkas, så att ingen stat anser sig kunna vägra låta dra en tvist inför domstolen.

FNs allstatlighet förutsätter vidare att alla medlemsstater fullgör sina åtaganden i finansieringen av verksamheten. Det är fullständigt oacceptabelt att någon stat kan vägra att fullgöra sina ekonomiska förpliktelser. Det är därför glädjande att Sovjetunionen efter en lång rad av delvis obetalda årskontingenter liksom USA efter några års förhållningar åter fullgör sina ekonomiska förpliktelser och därmed fullvärdigt medverkar till FN:s fortsatta möjligheter att verka.

Regionala konflikter mot sin lösning

På juldagen 1979, för nio år sedan, startade den sovjetiska invasionen i Afghanistan. I över åtta år kämpade ett litet och alliansfritt folk för sitt nationella oberoende mot den sovjetiska arméns brutala och grymma krigföring. Som så många gånger förr visade det sig omöjligt även för en stormakt att vinna kontroll över ett litet folk som kämpar för sin självständighet.

Den nya sovjetledningen har tvingats inse att företrädarnas okänsliga stormaktsarrogans blev ett fiasko. Ett dyrbart fiasko, som förutom ett omätligt lidande för det afghanska folket, också skapat mycket lidande bland egna soldater och deras anhöriga. Ett kostsamt krig har förlorats – ett krig som det sovjetiska folket aldrig förstått. För snart ett år sedan annonserade Gorbatsjov de sovjetiska styrkornas successiva reträtt ut ur Afghanistan. Under överinseende av FN:s generalsekreterare undertecknades i Genève en överenskommelse i april, varigenom de sovjetiska trupperna började sitt återtåg den 15 maj.

Den afghanska motståndsrörelsen deltog inte i överläggningarna och erkände inte heller trupperätsöverenskommelsen. Striderna har fortsatt och motståndsrörelsen har inte för avsikt att tolerera att den nuvarande sovjetiskapade Najibullah-regimen får sitta kvar. Den sovjetiska utmarschen har, förhoppningsvis tillfälligt, avstannat. Den sovjetiska ledningen tycks febrilt söka en utväg. Den torde inte längre anse sig ha råd med en militär närvaro i Afghanistan.

Genom Genèveöverenskommelsen har FN för första gången på mycket länge spelat en aktiv roll för att en långvarig konflikt skall få en fredlig avslutning. Mycket talar för att de sovjetiska trupperna trots allt snart helt har lämnat landet. Förhoppningsvis skall landet därefter återgå till en fredlig tillvaro. Återuppbyggnaden kommer att kräva omfattande insatser. Sverige

bör vara berett att bidra med aktiva biståndsinsatser.

Efter åtta års omfattande strider mellan Iran och Irak med uppskattningsvis en miljon döda uppnåddes i augusti eld-upphör. Däremot har åtminstone till svidare ett krig med omfattande terrorbombning mot civila befolkningsmål i båda länderna upphört. I kriget har bevisligen gas använts av Irak mot de iranska trupperna vid ett flertal tillfällen i strid med 1925 års Genèveprotokoll mot kemiska vapen. I mars 1988 terrorbombade irakiskt flyg dessutom kurdiska städer med kemiska vapen. Mycket tyder på att gas använts även under hösten mot de irakiska kurderna.

Eld-upphör-överenskommelsen är ett resultat av ansträngningarna inom FNs ram. I juli 1987 antog FNs säkerhetsråd en resolution 598 om ett omedelbart eld-upphör syftande till förhandlingar under FNs överinseende. Efter en omfattande motoffensiv lyckades Irak våren 1988 återerövra ett antal områden som förlorats till Iran. Bl.a. som följd härav förklarade sig Iran acceptera resolution 598. I augusti inleddes ett eld-upphör och den 25 augusti fredssamtal i Genève under överinseende av FNs generalsekreterare. Några resultat har ännu inte uppnåtts i Genève, men vapenvilan upprätthålls.

I Södra Afrika har under 1988 ett stort steg tagits emot ett fritt Namibia i och med överenskommelsen mellan Sydafrika, Cuba och Angola, som signerades i FN-högkvarteret i New York dagarna före jul. Bakom den uppgörelsen kan tydligt skönjas USAs och Sovjetunionens klara ambition att undanröja en av de många konflikter i tredje världen, som skulle kunna fortsätta att störa deras allt bättre bilaterala förhållanden.

Genom uppgörelsen drar Sydafrika tillbaka sina trupper från södra Angola och därmed sitt beskydd av motståndsrörelsen UNITA. Under FNs kontroll har de kubanska styrkorna i sin tur börjat lämna Angola, som därigenom förhoppningsvis kan få slut på det inbördeskrig som följde direkt på självständigheten från Portugal 1975. Angola förbinder sig vidare att upphöra med sitt stöd till ANC, som haft omfattande verksamhet i Angola.

I Namibia börjar återtagandet av de sydafrikanska trupperna den 1 april i år. Då anländer FN-styrkan UNTAG för att övervaka processen fram till de allmänna valen till en konstituerande församling den 1 november, varefter de sydafrikanska trupperna helt skall lämna Namibia. Utvecklingen i Sydafrika liksom även i Namibia kan fortfarande bjuda på negativa överraskningar, men onekligen verkar Namibia vara ett bra steg på väg mot en efterlängtd frigörelse, även om banden till Sydafrika även fortsättningsvis kommer att vara omfattande. Sverige bör ha en beredskap att gå in med ett omfattande biståndssamarbete med ett fritt Namibia.

Även i fråga om Västra Sahara har direkta förhandlingar inletts mellan de stridande parterna Polisario och Marockos kung Hassan efter det att FNs generalsekreterare presenterat en fredsplan i augusti 1988. Ännu är det oklart om förhandlingarna kommer att leda till autonomi inom Marocko eller full självständighet. Därmed har ytterligare ett litet folk genomtapper kamp för sin självständighet efter snart femton år tvingat ockupanten till erkännande och eftergifter. Sverige bör ha en beredskap att stödja ett fritt Västra Sahara med biståndsinsatser.

Sedan mer än ett år pågår i Mellanöstern den palestinska s.k. intifadan i de

av Israel ockuperade områdena i Gaza och på Västbanken. Efter de israeliska valen till Knesset i början av november tycktes förutsättningarna närmast sämre för att kunna åstadkomma fredssamtal. Vid mötet i Alger strax därefter utropade PLO en palestinsk stat och erkände relevanta FN-resolutioner, vilket kunde tolkas som ett indirekt erkännande av Israel.

Detta accepterande av Israels existens gjordes mera tydligt av Yassir Arafat vid det särskilda plenarmöte som FNs generalförsamling höll i Genève i mitten av december. Det svenska utrikesdepartementet synes ha spelat en betydelsefull roll som förmedlare av budskap mellan USA och PLO. Det kategoriska motståndet från Israels regering till FN-medverkan i kommande fredssamtal tycks också ha luckrats upp något att döma av uttalande av premiärminister Shamir nyligen. Därmed skulle ett viktigt steg ha tagits för att fredssamtal i FN-regi skall kunna förverkligas.

Regionala konflikter – oförändrat läge

På flera håll runt om i tredje världen fortsätter emellertid förödande regionala konflikter, krig och inbördeskrig. I flera fall synes en fredlig lösning fortfarande mycket avlägsen trots att krig och våldsövergrepp pågått i tio, tjugo ibland närmare trettio år. I dessa konflikter har Förenta Nationerna hittills inte haft någon nämnvärd roll, och förutsättningar för en förändring härvidlag saknas nästan helt.

I *Kampuchea* fortsätter den nu mer än tio år långa vietnamesiska ockupationen. Signalerna i Hanoi om en omorientering av den vietnamesiska in- och utrikespolitiken med löfte om tillbakadragande från *Kampuchea* till 1990 har ännu inte följts av särskilt påtagliga åtgärder. I stort sett samtliga inblandade parter synes ha mycket stora svårigheter att samtala med varandra. Möjligen kan ökade kontakter mellan Vietnam och Kina bana väg för någon form av kommande fredssamtal.

Inbördeskrigen på Afrikas Horn har tagit allt våldsammare former. I *Eritrea* pågår ett befrielsekrig sedan snart trettio år. Den etiopiska armén har med alltmer massiva offensiver ackompanjerade av terrorattacker mot civilbefolkningen sökt krossa den eritreanska befrielsekampen. Den började sedan Etiopien i strid med FNs beslut om federalt självstyre och i strid med det eritreanska folkets vilja 1961 införlivade Eritrea. Sedan den etiopiska revolutionen har Sovjetunionen med militära rådgivare och vapenleveranser understött den etiopiska krigföringen. De uppmärksammade militära framgångarna för det eritreanska motståndet våren 1988 visar att kriget alltmer enat eritreanerna medan krigströttheten breder ut sig i resten av Etiopien. Sovjetunionens påtagliga intresse att dra sig ur inblandning i regionala konflikter kan förhoppningsvis öppna vägar att bilägga inbördeskriget och ge det eritreanska folket rätt att i folkomröstning självständigt bestämma om sin egen framtid. Denna fråga utvecklas närmare i annan motion från folkpartiet.

I *Somalia* pågår sedan en tid ett rent utrotningskrig. Den ledande gruppen kring den nuvarande regeringen bedriver enligt tillförlitliga uppgifter massmord på grupper som inte accepterar det diktatoriska styret. Tiotusentals har flytt till Etiopien. Till detta kommer att avsevärda skaror av flyktingar från södra Etiopien strömmat in i Somalia.

Sudan har sedan självständigheten 1956 upplevt långa perioder av inbördeskrig. Det första slutade med överenskommelse 1972, i fredsfördraget som överenskomts i Addis Abeba. Sedan fyra år pågår ett nytt inbördeskrig.

De sudanesiska konflikterna har alltid tre huvudelement: underutvecklingen i södra Sudan, den etniska konflikten och den religiösa spänningen mellan muslimer å ena sidan och kristna och andra icke-muslimer å den andra. I den nu rådande konflikten är det religiösa elementet mer framträdande än tidigare. Vissa muslimska politiska ledare vill införa en civillagstiftning som indelar medborgarna i två klasser, muslimer och icke-muslimer. Stora grupper av muslimer är emot detta, liksom icke-muslimerna.

Mellan de tre länderna strömmar hundratusentals flyktingar, liksom inom dem. Ett samlat grepp på problemen på Afrikas Horn torde vara nödvändigt för att finna en lösning på dessa strider, som har lett till att hundratusentals människor har dödats och miljoner måst fly.

I Sydafrika tycks varje förhoppning om en fredlig övergång från apartheid till frihet och demokrati grusas. Polariseringen ökar inom det sydafrikanska samhället och även mellan svarta och svarta, mellan vita och vita. Rättegångarna mot UDF-ledarna nyligen uppmuntrar inte försök till förändringar och apartheidpolitikens avskaffande på fredlig väg. Apartheidmotståndets styrka och det internationella trycket har hittills inte kunna förhindra en allt blodigare utveckling.

I *Centralamerika* innebar den s.k. Arias-planen för fred ett hopp att fred och frihet ändå skulle vara en möjlig utväg. Med vitt skilda utgångspunkter säger sig alla inblandade parter vilja följa planen. Något helhjärtat stöd har inte visats från vare sig Contras eller den amerikanska regeringens sida. Därigenom har inte heller den sandinistiska regeringen i Nicaragua satts på prov om sina verkliga avsikter. I somras ökade åter repressionen av den inhemska oppositionen, vilket ledde till förnyade hotelser från Washington om återupptaget stöd till Contras. Med USAs nye president Georg Bush kan eventuellt förväntas en ökad användning av traditionell diplomati. Frågan är om USA och Sovjetunionen även i Centralamerika har ett gemensamt intresse att minska spänningarna. Tiden rinner snart ut för Arias-planen. Ansvaret faller tungt på dem som omöjliggör en fredsuppgörelse i Centralamerika.

Den nya politiska ledningen i Sovjetunionen under generalsekreterare Gorbatsjov har starkt bidragit till de senaste årens snabba utveckling mellan stormakterna i riktning mot avspänning och ökad förståelse. Den utveckling som nu inlets och de utsikter till fortsatta överenskommelser mellan öst och väst som avtecknas i en nära framtid måste hälsas med stor tillfredsställelse. 'Glasnost' och 'perestrojka' är också positiva tecken på ett annorlunda tänkande hos den sovjetiska diktaturen.

Samtidigt måste det sägas att det åtminstone inte ännu rör sig om en verklig demokratisering av det sovjetiska samhället. Det rör sig närmast om ett nödvändigt försök att häva stagnationen, i den sovjetiska ekonomin. Sovjetunionen är en stormakt i första hand i militärt avseende. Även denna ställning är på sikt hotad av ekonomisk stagnation.

Gorbatsjovs 'perestrojka' kan sålunda sägas ha andra bevekelsegrunder

och möta andra svårigheter än vad som rådde för t.ex. Pragvåren 1968. I Tjeckoslovakien bars utvecklingen fram av ett enat folks frihetsdröm med förankring i mellankrigstidens demokratiska samhälle och en tusenårig centraleuropeisk kulturtradition. I Sovjetunionen är den folkliga förankringen för de nya idéerna oklar.

Den nya politiken i Sovjet skapar emellertid nya möjligheter till avspänning, fredliga lösningar av mellanstatliga konflikter och internationellt samarbete inom en rad områden av stor betydelse för mänsklighetens överlevnad. Den bör därför mötas med konstruktivt samarbete.

Nordensstrategiska läge

Risken för ett stormaktskrig och därmed ett krig i Europa kan inte sägas ha ökat – motsatsen ligger nog sanningen närmare. Som konstaterats i olika sammanhang, bl. a. i betänkandet Svensk säkerhetspolitik inför 1990-talet av 1984 års försvarskommitté, har emellertid det nordeuropeiska och nordatlantiska områdets ökade strategiska betydelse och den militärteknologiska utvecklingen sammantaget lett till att Nordens och därmed Sveriges läge blivit mera utsatt i samband med kriser och väpnade konflikter mellan stormaktsblocken. Det stora antalet kränkningar av vårt territorium till havs såväl som i luften är ett belägg för detta. Sedan början av 1960-talet har en kraftig sovjetisk upprustning ägt rum vid Norra Ishavet. Från baser på Kolahalvön opererar merparten av Sovjetunionens strategiska, kärnvapenbestyckade ubåtar, som utgör Sovjetunionens nukleära andraslagsförmåga.

Kolahalvön utgör också det viktigaste basområde från vilket Sovjet kan söka avskära NATOs förbindelser över Atlanten mellan Nordamerika och Västeuropa – förbindelser som är absolut nödvändiga för NATO för att klara tillförsel av trupper och vapen vid ett utdraget, huvudsakligen konventionellt storkrig i Centraleuropa. Detta sovjetiska hot har i sin tur medfört en ökad militär närvaro från USAs sida och bl. a. lett till beslut om förhandslagring i Nordnorge. Den förstärkta marina USA-närvaron, som formulerats i den s.k. maritima strategin innebär också ett direkt hot mot de sovjetiska strategiska kärnvapenubåtarna. Det finns många som fruktar att norra Atlanten med denna utveckling kan bli slagfält för ett nytt världskrig.

Utbyggnaden av Kolabaserna och NATOs mycket kraftiga militära förstärkning av sina marina stridskrafter i Nordatlanten har starkt påverkat den militära situationen i Norden.

I en krigssituation kan kryssningsmissiler från avskjutningsplatser i Atlanten eller i de baltiska staterna komma att passera det nordiska området. Vi måste räkna med att dessa förhållanden finns med i stormakternas militära överväganden. Överflygningar med kryssningsmissiler över Sverige vore emellertid en mycket allvarlig kränkning av vår neutralitet, som vi inte kan acceptera.

Den militärteknologiska utvecklingen, i riktning mot alltmer sofistikerade system med ökad precision och verkan, motverkar möjligheterna till framgångsrika operationer från någondera pakten i Centraleuropa. En angripare riskerar att där hamna i ett militärt låst läge. Även häri ligger ett hot mot Norden och mot Sverige. Det kan nämligen finnas ett militärt behov av att tidigt under operationen kunna slå mot djupet av motståndares

område. Då kan den nordiska flanken av stormakterna anses ge en sådan möjlighet. Sveriges sedan länge väl utbyggda flygbassystem skulle därvid passa utmärkt.

INF-avtalet liksom det sovjetiska beslutet att unilateralt dra tillbaka 50 000 soldater med tillhörande vapen och material från Centraleuropa har begränsad betydelse för det nordiska området. För svensk del bör dock välkomnas att INF-avtalet inbegrep även de SS-12-missiler som funnits stationerade i Leningrads militärdistrikt, och vars räckvidd inte sträcker sig mycket längre än över svenskt territorium. Det finns emellertid anledning att vara mycket uppmärksam på risken att båda stormaktsblocken kommer att öka betydelsen av t.ex. sina sjöburna kryssningsmissiler, vilket kan komma att direkt beröra det nordiska området.

Utvecklingen i Nordatlanten ger olikartade signaler. Den sovjetiska Nordflottan har på senare år begränsat sina övningar utanför Barents hav. En minskning har vidare skett av den marina utbyggnaden. Å andra sidan talar mycket för att de strategiska sovjetiska ubåtarna i dag kan fylla sin uppgift utan att bege sig ut i Atlanten. Uppgifter föreligger vidare om att sovjetiska ubåtar med kärnvapenmissiler med kortare räckvidd visat sig ute i Atlanten, varigenom de skulle kunna nå mål i Västeuropa. Sent på hösten 1988 har den sovjetiska Nordflottan förstärkts genom att den från Medelhavsflottan tillförts hangarfartyget 'Baku' och att den toppmoderna atomdrivna kryssaren 'Michail Kalinin' tillkommit. Särskilt i vårt grannland Norge är oron betydande för att ökad avspänning och rustningsbegränsningar i Centraleuropa skall flytta tyngdpunkten i stormaktskonfrontationen till Nordeuropa enligt den s.k. pölseteorin. Det är en utveckling som Sverige har all anledning att följa och analysera med största noggrannhet.

Gorbatjovs tal i Murmansk i början av oktober 1987 förtjänar i detta sammanhang noggranna studier av tänkbara konsekvenser. Begränsningar och återhållsamhet i aktiviteter och militära styrkor i vår närmaste omvärld är önskvärda för att bibehålla det nordiska områdets traditionella lågspänningskaraktär. Det får emellertid inte innebära att endera sidan får ett dominerande inflytande i området. Det skulle mycket allvarligt skada vår säkerhet. Vare sig i Östersjön eller i övrigt i det nordiska området bör några uppgörelseslutats mellan nordiska länder och Sovjetunionen, vilka utestänger övriga stater från legitim och för balansen nödvändig närvaro.

Sovjetunionen har i Leningradområdet och i de baltiska kustområdena stora militära koncentrationer. De betydande varvsanläggningarna ger Sovjetunionen en stor kapacitet för underhåll och reparationer av såväl den norra som den baltiska flottan. Den sovjetiska baltiska flottan är sedan länge dominerande i Östersjön.

Sverige har alltid värnat om Östersjön som ett fritt hav med tillträde för alla. Det ligger i svenskt säkerhetspolitiskt intresse att även i fortsättningen verka för att Östersjön inte domineras av någon stormakt. Häri ligger också det säkerhetspolitiska värdet av flottbesök från olika stater och pakter i Östersjön. Den svenska regeringen bör i olika sammanhang verka för att kärnvapenstater, vars örlogsfartyg gästar svenska vatten, som en förtroendeskapande åtgärd lämna försäkringar om att kärnvapen inte medförs ombord.

Kontrollen av Östersjöns utlopp mot Nordsjön kan komma att få central betydelse vid en kraftmätning mellan NATO och Warszawapakten. Sammantaget gör detta att kontrollen av Östersjön, dess hamnar och kuster är av stor strategisk betydelse.

Sverige har den längsta kusten i Östersjön och ligger de facto som en landbarriär mellan de två stormaktsblocken. Genom att skaffa sig herravälde över vårt territorium och/eller vårt luftrum eller våra farvatten kan en stormakt avsevärt flytta fram sina positioner i ett strategiskt ömtåligt område eller förhindra den andra sidan från detta. Det kan vara en av förklaringarna till de upprepade ubåtskränkningarna under 1980-talet, men även andra förklaringar har framförts i debatten.

Starkt försvar

De fortsatta rapporterna om utbåtskränkningarna utgör ett allvarligt svenskt säkerhetspolitiskt problem. För trovärdigheten i vår neutralitetspolitik är det nödvändigt att dessa kränkningarna beivras med all kraft i syfte att bringa dem att upphöra.

1987 års försvarsbeslut grundades på säkerhetspolitiska bedömningar i en enig rapport från 1984 års försvarskommitté. Folkpartiet stod bakom försvarsbeslutet i alla dess delar. På viktiga områden innebar beslutet förstärkningar inom totalförsvaret, bl.a. rörande sjukvården i krig, kapaciteten för bekämpning av överskeppningsföretag mot vårt land, luftförsvaret och försvaret av övre Norrland.

Tyvär har det sedan visat sig att det ekonomiska underlag som myndigheterna presenterade inför försvarsbeslutet var av mycket låg kvalitet, med kraftiga felbedömningar rörande kostnaden för såväl drift som materielanskaffning. Folkpartiet menar att inriktningen i 1987 års försvarsbeslut bör ligga fast, alltså att de förstärkningar som låg i beslutet också genomförs. Partiet är positivt till en strukturomvandling av markstridskrafterna syftande till ökad kvalitet, samtidigt som numerären minskas. För utvecklingen av försvaret och för att behålla viktig kompetens i svensk försvarsindustri är det enligt folkpartiets mening nödvändigt med ekonomiska tillskott redan i närtid. Folkpartiets syn på totalförsvaret redovisas i en särskild partimotion till årets riksmöte.

Under senare tid har vi i ökad utsträckning åter uppmärksammats på vårt närområdes geopolitiska förutsättningar. Såväl den nya sovjetiska in- och utrikespolitiska inriktningen som konsekvenserna av olika aktuella och framtida nedrustningspolitiska överenskommelser kommer att åtminstone för en viss tid skapa ökad osäkerhet om de säkerhetspolitiska förhållandena och förutsättningarna. I vår omedelbara närhet är det påtagligt när det gäller förhållandena i Östersjön. Det ställer ökade krav på en samlad och realistisk säkerhetspolitik byggd på klara principer, konsekvens och konsistens i vårt utrikespolitiska agerande.

Svensk neutralitets- och säkerhetspolitik

Den förändrade militärstrategiska situationen för Norden och den militärteknologiska utvecklingen innebär nya utmaningar för den svenska neutrali-

tetspolitiken. Det säkerhetspolitiska mönstret i Norden, så som det utvecklats sedan de enskilda nordiska staterna i slutet på 1940-talet valde sina resp. säkerhetspolitiska lösningar, har inte förändrats. Den säkerhetspolitiska stabiliteten i Norden utgör än i dag ett mycket viktigt bidrag till utvecklingen i det nordiska området, med en fortsatt förhållandevis låg spänningsnivå trots dess ökade strategiska betydelse.

Sveriges säkerhetspolitik syftar till att bevara landets oberoende. Vårt säkerhetspolitiska mål bör därför vara att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en nationell handlingsfrihet för att inom våra gränser bevara och utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt och varje annat hänseende efter våra egna värderingar samt att i samband därmed utåt verka för internationell avspänning och en fredlig utveckling.

De säkerhetspolitiska medlen består av vår utrikespolitik och vår försvarspolitik. Tillsammans skall de främja vår säkerhet och internationell fred och samverkan.

Sveriges neutralitetspolitik innebär alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig. Vår neutralitetspolitik innebär inte någon värderingsmässig neutralitet. Det är vår strävan att slå vakt om demokrati och mänskliga fri- och rättigheter. Vi är i detta avseende en integrerad del av västerländsk kultur grundad på kristen och humanistisk människosyn. Vår neutralitetspolitik syftar däremot till att hålla vårt land utanför militära konflikter i vår omvärld.

Sverige har själv valt denna neutralitetspolitik. Den är ej grundad i några internationella eller folkrättsliga lagar. Det är således vi själva som bestämmer dess innebörd. Det innebär emellertid att den politik vi för skall förmå bevara vår omvärlds förtroende för såväl vår vilja som vår förmåga att upprätthålla denna neutralitet. Vi måste genom våra ställningstaganden kontinuerligt bygga upp ett långsiktigt förtroende hos omvärlden för vår neutralitetsvilja. Den svenska neutralitetspolitiken är den säkerhetspolitiska linje vi valt och som bäst svarar mot våra egna intressen. Det är vår övertygelse att den också bäst gagnar freden och säkerheten i vår del av Europa.

Det är angeläget att en ständig diskussion och analys förs kring neutralitetspolitikens syfte, innehåll och former. De måste göras tydliga både för oss själva och för vår omvärld. Vare sig vårt lands egna invånare eller vår omvärld får sväva i tvivelsmål om innebörden av vår neutralitetspolitik. Okunnighet eller tveksamhet om neutralitetspolitiken skadar tilltron och skapar risk för felbedömningar i vår omvärld. Vi bestämmer själva vad som är förenligt med vår neutralitetspolitik. Det kan vi aldrig överlåta på någon utomstående, vare sig det gäller kärnvapenfria arrangemang i Norden eller former för samarbete med EG.

Trovärdigheten i vår neutralitetspolitik förutsätter konsekvens och att vi är beredda att vidta nödvändiga åtgärder för att hävda neutraliteten. Det ligger både i vårt eget och i andra länders intresse att förutsättningarna för vår neutralitetspolitik inte undergrävs. En stabil och ansvarsfull försvarspolitik är en grundval för neutraliteten.

Det svenska försvaret är fredsbevarande. Det bidrar till att bibehålla den nordiska stabiliteten och undanröja orsaker till osäkerhet om vår neutralitetsvilja och förmåga att värna vårt oberoende.

Avspänning och samarbete

Den senaste tidens utveckling av relationerna mellan supermakterna väcker förhoppningar om en ny period av avspänning och nedrustning. Ytterligare överenskommelser om rustningsbegränsningar även inom det konventionella området, fortsatta framsteg inom ESK-processen särskilt i de kommande förhandlingarna om nedrustning i Europa samt nedtonade stormaktsmotsättningar i tredje världen kan bli ytterligare steg på den inslagna vägen. Det är samtidigt viktigt att vi ständigt har en beredskap för bakslag. Perioder av ökad avspänning kommer även framgent med stor sannolikhet att bytas i kärvare relationer mellan stormakterna. Sverige måste därför ständigt ha en beredskap att under olika förutsättningar fortsätta driva en politik för dialog och samförstånd.

Samtidigt som vi vidtar de åtgärder som krävs för att ge trovärdighet åt vår vilja och förmåga att värna om vår neutralitet och vårt territorium vill vi också föra en aktiv utrikespolitik. Syftet skall vara att söka påverka förhållandena både mellan stormakterna och i Europa i riktning mot ökad avspänning och minskad konfrontation. Det är endast då de båda supermakterna önskar ersätta misstro och konfrontation med avspänning och dialog som den pågående kapprustningen kan bringas under kontroll och en balanserad nedrustning blir möjlig. En aktiv utrikespolitik för ökad avspänning är därför ett starkt svenskt säkerhetspolitiskt intresse.

Nedrustningspolitik

Svensk politik för rustningskontroll och nedrustning är ett av de centrala inslagen i vår säkerhetspolitik. Det är ett bidrag till arbetet på att främja fred och säkerhet i världen. Genom den ständiga risken för eskalation av konflikter på olika håll i världen men också beroende på den ökade strategiska betydelsen av vår egen del av världen är detta en politik som samtidigt och omedelbart främjar vår egen säkerhet. Vårt deltagande i ett internationellt nedrustningsarbete ligger således i högsta grad i vårt eget intresse.

Den svenska aktiviteten i internationella nedrustningsfora är således angelägen. Sverige har under mycket lång tid gjort omfattande och betydelsefulla insatser för att möjliggöra framsteg. Sverige besitter på flera områden en hög teknisk kompetens och ett brett internationellt förtroende, vilket möjliggjort konkreta initiativ och förslag. Hittills gjorda prioriteringar inom nedrustningspolitiken ligger väl inom ramen för svensk kunskap och erfarenhet och i ett svenskt säkerhetspolitiskt intresse. I takt med att det internationella nedrustningsarbetet, t.ex. inom ESK, kommer att mer direkt beröra alla delar av den svenska säkerhetspolitiken blir det än viktigare med en återkommande analys och diskussion av svenska intressen och prioriteringar inom nedrustningspolitiken i ett totalt säkerhetspolitiskt perspektiv.

Kärnvapenfri zoni i Norden

Som vi framhöll i motion 1987/88:U401 måste syftet med en kärnvapenfri zon i Norden vara att öka säkerheten för Sverige och de övriga nordiska

länderna. Inget av de fyra nordiska länderna tillåter i fredstid stationering av kärnvapen på sina territorier. Danmark och Norge har förklarat sig inte tillåta kärnvapen på sitt territorium i krigstid utan uttryckligt medgivande. Samtliga nordiska länder har genom att ansluta sig till icke-spridningsavtalet (NPT) förbundit sig att inte förvärva eller skaffa sig kontroll över kärnvapen. Norden kan därför redan i dag anses kärnvapenfritt.

Kärnvapenhotet mot de nordiska länderna kommer i stället från sovjetiska kärnvapen utplacerade i de baltiska staterna, i Leningradområdet, på Kolahalvön och i Östersjön samt från NATOs sjöbaserade kärnvapen. När INF-avtalet har fullföljts kommer en del av dessa landbaserade missiler såsom SS 12 att försvinna, vilket är välkommet, åtminstone i den utsträckning INF-avtalet inte medför en uppladdning av sjö- och landburna kärnvapenmissiler i våra nära farvatten. Likaså utgör kärnvapenladdade NATO-missiler, inte minst kryssningsmissiler i Nordatlanten, ett hot mot Norden. Det vore därför ytterst värdefullt om Nordens kärnvapenfria status kunde förstärkas och vinna respekt hos kärnvapenmakerna.

Frågan om en kärnvapenfri zon i Norden handlar därför ytterst om att kärnvapenmakerna, i praktiken USA och Sovjetunionen, skall lämna bindande garantier för att kärnvapen inte kommer att användas mot eller införas i det nordiska området i händelse av konflikt. Mot bakgrund av de totala styrkeförhållandena i Nordeuropa skulle detta kunna kraftigt öka det konventionella sovjetiska hotet särskilt mot Norge. Det förutsätter därför säkerligen ett läge av väsentligt ökad avspänning i Europa, bl. a. som en följd av en reduktion av de konventionella styrkeförhållandena. Från norsk sida har man också alltid understrukit det europeiska sammanhanget i diskussionerna om en kärnvapenfri zon i Norden. Med fortsatta nedrustningsåtaganden på kärnvapenområdet i Europa, kan frågan om kärnvapenfria arrangemang komma att sättas in i ett vidare europeiskt sammanhang.

Arbetet med att uppnå en ökad respekt och trovärdighet för Nordens kärnvapenfrihet bör bedrivas i samarbete mellan de nordiska länderna. Det bör ske i samförstånd och respekt för de olika säkerhetspolitiska lösningar som de nordiska länderna valt. Strävan att förstärka Nordens kärnvapenfria status skall öka varje ingående stats säkerhet. Vi får inte bidra till att försvåra för någon enskild nordisk stat.

En förutsättning för att Sverige skall kunna ingå i ett nordiskt kärnvapenfritt arrangemang är att detta bedöms vara förenligt med den svenska neutralitetspolitiken. Det är viktigt att i detta sammanhang klargöra att ett kärnvapenfritt Norden för svensk del aldrig kan få formen av ett avtal med kärnvapenmakerna. Detta skulle stå i uppenbar strid med vår traditionella neutralitetspolitik, som bl. a. ej medger att utomstående makter ges fördragsmässiga möjligheter att ställa krav eller villkor på den politik vi för. En möjlighet för att uppnå en kärnvapenfri zon kan därför vara genom utfästelser i FN.

Frågan är fortsatt föremål för studier i den nordiska ämbetsmannakommittén. Frågans mycket komplicerade karaktär och de olika legitima säkerhetspolitiska aspekter som varje nordiskt land har att lägga på den gör det angeläget att detta arbete bedrivs utomordentligt ingående och varsamt. Det är också angeläget att parlamentariker fortlöpande får ta del av ämbetsman-

nakommitténs resultat för att kunna dra slutsatser om den fortsatta inriktningen.

Det finns i det här sammanhanget anledning att mer generellt uppmärksamma de krav som allt oftare ställs på regionala överenskommelser om nedrustning eller rent av unilaterala åtgärder för att påskynda en önskvärd utveckling.

Som framhölls i utrikesutskottets betänkande 1988/89:UU4 finns det "skäl att hysa en viss tvekan till att med stormakterna träffa uppgörelse som syftar till att reglera säkerhetspolitiska förhållanden inom avgränsade geografiska områden. Enligt svensk uppfattning bör problem som berör vidsträckt geografiska områden också få sin lösning inom samma vidsträckta ram".

Avspänning och nedrustning i Europa

Med INF-avtalet accentuerades betydelsen av de konventionella styrkorna i Centraleuropa. Warszawapakten har en åtminstone numerärt överlägsen styrka i offensiva konventionella styrkor, vilket utgör ett allvarligt hot mot säkerheten. Med ett bortdragande av kärnvapen från europeiska förband har frågan rests inom NATO om behovet av kompensation. Med en effektiv nukleär andraslagsförmåga hos Sovjet utgör inte de amerikanska strategiska kärnvapnen enligt detta synsätt ett trovärdigt kärnvapenparaply för de numerärt underlägsna NATO-trupperna i Västeuropa. I diskussionen har flera alternativ nämnts, liksom flera av dem i kombination. En kraftig konventionell upprustning av de europeiska NATO-staterna förespråkas särskilt av dem som i USA anser att Västeuropa skall ta ett ökat ekonomiskt ansvar för sin säkerhet. Vidare kan luft- och särskilt sjöburna medeldistansmissiler ta över en del av de tidigare landbaserade kärnvapnens roll. Det skulle ytterligare öka den strategiska betydelsen främst av Nordatlanten och Nordsjön, men kanske också av Östersjön.

Det är således också ett mycket starkt svenskt säkerhetspolitiskt intresse att överenskommelserna om kärnvapenreduktion också följs av en reduktion av de konventionella styrkorna i Centraleuropa till en så låg nivå som möjligt, där båda parter kan finna en balans som ökar säkerheten. En ökad säkerhet i Centraleuropa ställer vidare krav på en övergång från offensiv inriktning och doktrin hos de båda stormaktsblockens styrkor. MBFR-samtalen i Wien har inte resulterat i några substantiella resultat under snart 15 års förhandlingar.

Genom INF-avtalet och olika sovjetiska utspel har emellertid förutsättningar skapats för att på allvar ta itu med de konventionella rustningarna. I INF-avtalet har Sovjetunionen för första gången accepterat tanken på asymmetriska nedrustningsavtal. Likaså har det sovjetiska accepterandet av att det råder en sovjetisk övervikt på det konventionella området löst upp många låsningar. Gorbatsjovs utspel i FN:s generalförsamling om ett ensidigt tillbakadragande av konventionella styrkor i Centraleuropa understryker detta. Det finns emellertid anledning att i detta sammanhang varna något för unilaterala åtgärder. Genom ömsesidiga avtal regleras också de viktiga frågorna om kontroll av avtalens efterlevnad. Det utgör grunden för det ömsesidiga förtroende som är en absolut förutsättning för fortsatta framsteg. Genom unilaterala åtgärder utestängs motparten från denna förtroendeskapande process.

Förutsättningarna för framsteg på det konventionella området är direkt relaterade till en ytterligare utbyggnad av s.k. förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder. Till dessa skulle också en s.k. korridor i Centraleuropa mellan de båda militärblocken fri från slagfältskärnvapen höra. Den skulle kunna minska risken för ett tidigt insättande av kärnvapen i en europeisk krigssituation.

ESK

Uppföljningskonferensen i Wien inom Konferensen för säkerhet och samarbete i Europa (ESK) har i dagarna avslutats. Det är ytterst glädjande att man nått balanserade framsteg inom alla de olika områdena inom ESK-arbetet. Det gäller inte minst beträffande mänskliga rättigheter, där de olika aktiviteter som överenskoms vid Madrid-mötet inte gav särskilt påtagliga resultat. Slutdokumentet från Wien innehåller emellertid en rad mycket glädjande framsteg när det gäller människors rätt att fritt röra sig såsom t.ex. att lämna och återvända till sitt hemland. Vidare erkänns människors rätt att i sina hemländer dels följa och påverka ESK-överenskommelsernas uppföljning och dels uppmärksamma och påverka den pågående miljöförstörelsen.

Med beslutet att inom ESKs ram inleda förhandlingar om nedrustning av alla landbaserade vapen i Europa från Atlanten till Ural tas ett betydelsefullt steg på väg mot en ökad stabilitet och säkerhet för folken i Europa. Den överenskomna inriktningen att behandla nedrustningsfrågorna i en inre konferens med NATO och Warszawapaktsstaterna och en yttre konferens med samtliga 35 ESK-stater kring fortsatta förtroendeskapaande åtgärder med nära samordning och information konferenserna emellan kan sägas avvika från ESKs principer om lika deltagande. För att minska nackdelarna av en uppdelning på två förhandlingar har, som riksdagens utrikesutskott påpekade i sitt betänkande hösten 1988, Sverige och övriga NN-stater verkat för att möjligheterna att få insyn i och påverka 23-statsförhandlingarna skall bli så stora som möjligt. Även i fortsättningen bör från svensk sida frågor om utvidgade och fördjupade förtroendeskapaande åtgärder drivas med kraft. Som ovan anförts ökar betydelsen av förtroendeskapaande åtgärder på det marina området särskilt för Sverige och övriga små stater i Nordeuropa. Gorbatsjovs Murmansktalet innebar härvidlag kanske en öppning även inom det marina området. Situationen i Östersjön, inte minst mot bakgrund av eventuella förändrade dispositioner hos NATO eller Warszawapakten som en följd av INF-avtalet, gör detta särskilt angeläget för Sverige.

Sverige bör även fortsättningsvis aktivt verka för framsteg inom övriga "ESK-korgar". Ett ökat samarbete på olika samhällsområden bidrar verkingsfullt till ökat samförstånd och förtroende. Fortsatta åtgärder för respekt för de mänskliga rättigheterna och ett underlättande av enskilda människors rätt att fritt röra sig bidrar också till en bred folklig förankring av ansträngningarna att skapa ett förtroendefullt samarbete mellan de europeiska folken. De tre konferenserna om mänskliga rättigheter som avslutas i Moskva 1991 fyller här en viktig funktion.

INF-avtalet omfattade bara en blygsam andel av världens kärnvapenarsenaler, men utgjorde ett ytterst angeläget genombrott för nedrustningsansträngningarna. Därigenom skapades en god utgångspunkt för fortsatta samtal om nedrustningsöverenskommelser om kärnvapen. Närmast ligger ett avtal om nedskärningar av de strategiska kärnvapnen, kanske med 50 %.

INF-avtalet och kommande eventuella kärnvapenedskärningar kommer sannolikt inte att leda till ett fullständigt avskaffande av kärnvapen. Det är knappast rimligt att anta att de båda supermakterna helt skulle våga avstå från en avskräckningsförmåga på det nukleära området, även om denna kan ligga på en väsentligt lägre nivå än dagens.

Till detta kommer att Storbritannien och Frankrike, vilka ej inbegripits i INF-avtalet, Kina och Indien tillhör kärnvapenklubben och att mellan 5 och 10 ytterligare stater i konfliktområden i tredje världen anses vara s.k. tröskelstater med möjlighet att skaffa kärnvapen. Av dessa har endast Storbritannien anslutit sig till icke-spridningsavtalet (NPT).

Sverige bör därför fortsätta sina ansträngningar att medverka till såväl ett fullständigt provstoppsavtal som till att alla stater ansluter sig till icke-spridningsavtalet. Därigenom skulle riskerna för ytterligare kärnvapenspridning minska. Med INF-avtalet som första steg och en eventuell överenskommelse om reduktion av de strategiska kärnvapnen skulle de stora kärnvapenmakterna äntligen ha tagit de första stegen på löftena i icke-spridningsavtalet om kärnvapenedrustning. Det är hög tid att så sker. Den fjärde granskningskonferensen om icke-spridningsavtalet äger rum 1990. Det återstår då endast fem år till dess att avtalet löper ut. Tiden rinner snart ut för möjligheterna att få resterande tröskelstater att ansluta sig till NPT. Om det misslyckas kan det inverka menligt på ansträngningarna att nå ett förbud mot kemiska vapen.

Kemiska vapen

Under det gångna ett och ett halvt året har åtskilliga steg tagits på väg mot en konvention mot utveckling, produktion och lagring av kemiska vapen samt förintandet av befintliga lager. Det är främst Sovjetunionen som stått för dessa. Hösten 1987 inbjöds experter och journalister från hela världen till ett studiebesök vid en testanläggning för kemiska vapen i Kazakhstan. Tillsammans med genombrottet för påplatsinspektion vid Stockholmskonferensen hösten 1987 samt INF-avtalets verifikationsbestämmelser i samma riktning, torde därmed ett rejält kliv ha tagits mot en lösning av kontrollfrågorna i en kemvapenkonvention.

Det återstår emellertid en rad svårigheter att komma till rätta med. Till dessa hör naturligtvis att USA efter nästan 20 års moratorium på tillverkning av kemiska vapen vid förra årsskiftet började tillverkningen av s.k. binära kemiska vapen, en påtaglig modernisering av dess kemvapenarsenal. Allvarigare är säkert att många stater i tredje världen, främst i Mellanöstern, ser kemiska vapen som "fattigmans kärnvapen". De fruktar att kärnvapenmakterna eftersträvar ett förbud mot kemiska vapen, samtidigt som de själva med kärnvapen förfogar över monopol på massförstörelsevapen. Frankrikes

vägran att förbinda sig att förstöra sina kemiska vapen innan de första tio åren av en konventions giltighet gått utgör också ett skäl för stater att vara skeptiska till en konvention. Det skulle under tio års tid ge dem som har kemiska vapen ett övertag gentemot dem som förklarar sig beredda att ej skaffa dem.

I början av 1989 hölls en konferens om kemiska vapen i Paris. Den tillkom på initiativ av president Reagan i FN:s generalförsamling i september för att uppmärksamma 1925 års protokoll om kemiska vapen, vars instrument förvaras i Paris. Konferensen hade endast opinionsbildande funktion. Förhandlingarna om en ny konvention förs sedan början av 70-talet vid CD-konferensen i Genève.

Vid Pariskonferensen nåddes inga konkreta framsteg, men den kan förhoppningsvis ändå ha haft önskvärd opinionsrännig effekt. Den sovjetiske utrikesministern Sjevarnadze utlovade i ett uppmärksammat tal att Sovjetunionen skall börja förstöra kemiska vapen på egen hand. Den enhälligt antagna slutresolutionen blev en kompromiss. Det kan dock noteras att Irak, som använt kemiska vapen mot Iran i det nu avslutade Gulf-kriget, inte motsatte sig fördömandet av all användning av kemiska vapen. Det vägrade Irak så sent som vid FN:s generalförsamlings tredje extra möte om nedrustning.

Det är viktigt att förhandlingarna om en konvention mot kemiska vapen nu inte tappar fart. CD-konferensen i Genève bör nu kraftsamla sig för att lösa de återstående problemen för att en konvention skall kunna uppnås. Sverige bör som hittills lägga hög prioritet vid dessa ansträngningar.

Även beträffande biologiska och radiologiska vapen är det angeläget att Sverige fortsätter sina insatser för att i Genève medverka till framsteg i förhandlingsarbetet.

FNs tredje särskilda möte om nedrustning

Sommaren 1988 ägde FN:s generalförsamlings tredje särskilda session om nedrustning rum. Sessionen blev ett misslyckande. Motsättningarna var för stora mellan en rad olika deltagande stater. Dessa konferenser löper en stor risk att huvudsakligen upprepa tidigare uttalanden, som endast sällan kunnat följas upp med konkreta åtgärder och resultat. Det bidrar inte till den ökade tyngd som FN bör ges i det internationella arbetet för fred och säkerhet. Förhoppningsvis kan de förbättrade relationerna mellan de båda supermakterna och deras löften om en förstärkt funktion för FN underlätta kommande konferenser av detta slag.

Militära utgifter och vapenexport

Den snabba utvecklingen av den sovjetiska synen på ökad öppenhet i militära frågor gör det angeläget att åter resa frågan om att nå internationella överenskommelser om minskning av de militära budgetarna. Det system för att redovisa och göra rättvisande jämförelser mellan militärutgifter i olika länder, som utarbetats inom ramen för FN, bör stödjas. Sverige bör verka för att anslutningen till detta system nu blir bättre.

Den internationella vapenhandeln är av en oroande omfattning. En alltför stor del därav sker ej i öppna former. Som folkpartiet föreslog senast i motion

1986/87:U411 bör Sverige i FN ta initiativ till ett internationellt system för registrering, kontroll och begränsning av den internationella vapenhandeln. Sverige borde kunna medverka till att utarbeta en konkret modell för hur ett sådant internationellt system skulle kunna se ut.

Mot. 1988/89
U415

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer vi

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om FN:s fredsbevarande roll och möjligheter,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en noggrann analys av utvecklingen i Nordeuropa för Sveriges säkerhetspolitik,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svensk säkerhets- och neutralitetspolitik,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en kärnvapenfri zon i Norden,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det fortsatta ESK-arbetet,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett fullständigt provstoppsavtal,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortsatta ansträngningar att få en fullständig anslutning till icke-spridningsavtalet,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en konvention om förbud mot utveckling, produktion och lagring av kemiska vapen samt förstörande av lager och produktionsanläggningar,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett system inom FN:s ram för redovisning av militära budgetar,
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett system inom FN:s ram för registrering, kontroll och begränsning av den internationella vapenhandeln.

Stockholm den 25 januari 1988

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karin Ahrland (fp)

Charlotte Branting (fp)

Sigge Godin (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Karl-Göran Biörsmark (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Elver Jonsson (fp)

Anne Wibble (fp)

Maria Leissner (fp)